

Manifest IFLA pro digitální knihovny

Překonat digitální bariéru: zpřístupnit světové kulturní a vědecké dědictví všem

Digitální bariéra je informační bariéra

Překonání digitální bariéry je klíčovým faktorem dosažení Rozvojových cílů tisíciletí Spojených národů. Přístup ke zdrojům informací a prostředkům komunikace podporuje zdraví a vzdělání právě tak jako kulturní a hospodářský rozvoj.

Šíření informací umožňuje občanům účastnit se celoživotního učení a vzdělávání. Informace o tom, čeho bylo ve světě dosaženo, umožňuje každému, aby se konstruktivně účastnil na rozvoji jeho vlastního sociálního prostředí.

Rovný přístup ke kulturním a vědeckému dědictví lidstva je právem každého člověka a napomáhá podporovat učení a porozumění bohatství a rozmanitosti světa, nejen pro současnou generaci, ale i pro generace příští.

Knihovny jsou již dlouhou dobu základním činitelem podporujícím mír a hodnoty lidskosti. Knihovny nyní fungují digitálně a jejich digitální služby otevírají nové cesty do světa znalostí a informací, jež spojují kultury napříč zeměpisnými a sociálními hranicemi.

Digitální knihovny

Digitální knihovna je on-line přístupnou sbírkou digitálních objektů spolehlivé kvality, jež jsou vytvořeny či vybrány a spravovány podle mezinárodně přijatých zásad pro budování sbírek a zpřístupňovány promyšleným a dlouhodobě udržitelným způsobem, podporovány službami, jež jsou nezbytné k tomu, aby uživatelé mohli tyto zdroje vyhledat a využívat.

Digitální knihovna představuje nedílnou součást služeb knihovny využívající nové technologie, aby poskytla přístup k digitálním sbírkám. Sbírkové jsou v rámci digitální knihovny vytvářeny, spravovány a zpřístupňovány takovým způsobem, že jsou pohotově a hospodárně k dispozici pro užití vymezenou komunitou nebo souborem komunit.

Kooperační digitální knihovna umožňuje veřejným a vědeckým knihovnám vytvořit síť digitálních informací jako odpověď na potřeby informační společnosti. Systémy všech partnerů v kooperační digitální knihovně musejí být interoperabilní.

Digitální knihovna doplňuje digitální archivy a iniciativy zaměřené na uchování informačních zdrojů.

Poslání a cíle

Posláním digitální knihovny je poskytnout přímý přístup k informačním zdrojům, a to jak k digitálním, tak k ne-digitálním, strukturovaným a směřovaným způsobem a tím propojit informační technologie, vzdělání a kulturu do soudobé knihovní služby. K naplnění tohoto poslání je třeba sledovat následující cíle:

- Podporovat digitalizaci, přístup a uchování dědictví kultury a vědy.
- Poskytovat přístup k informačním zdrojům shromážděným knihovnami pro všechny uživatele, a to při respektování práv duševního vlastnictví.
- Vytvářet interoperabilní systémy digitálních knihoven a tak šířit otevřené standardy a přístup.
- Podporovat stěžejní úlohu knihoven a informačních služeb při šíření společných standardů a osvědčených postupů.
- Utvářet vědomí naléhavé potřeby zajistit trvalou přístupnost digitálního materiálu.
- Propojovat digitální knihovny s vysokorychlostními sítěmi výzkumu a vývoje.
- Využívat rostoucího sblížení komunikačních médií a institucionálních úloh k tvorbě a rozšiřování obsahu v digitální formě.

Tvorba, zpřístupňování a uchovávání obsahu

Budování digitální knihovny vyžaduje zdroje obsahu v digitální formě, ať již jde o obsah, jenž byl zdigitalizován, nebo již v digitální formě vznikl.

Národní programy digitalizace již vypracovalo mnoho zemí, a další tak ještě učiní, jak bylo dohodnuto na Světovém setkání na nejvyšší úrovni o informační společnosti¹. IFLA výrazně podporuje a podněcuje jak národní, tak mezinárodní strategie digitalizace, jakož i iniciativy jednotlivých knihoven a partnerských sdružení. Digitalizace tím, že shromažďuje materiály napříč kontinenty, umožňuje vytváření virtuálních sbírek. V případě degradace stavu originálních dokumentů a médií plní digitalizace rovněž ochrannou úlohu.

Produkty digitalizace musejí být uchovávány právě tak, jako musejí být uchovávány materiály, jež vznikly v digitální formě. Všechny iniciativy na poli digitální knihovny musejí zahrnovat plány digitální ochrany ze strany náležité odpovědné instituce.

Digitální knihovna slouží jako prostředí, ve kterém se dávají dohromady sbírky, služby a lidé za účelem podpory celého životního cyklu tvorby, rozšiřování, užití a ochrany dat, informací a znalostí.

Interoperabilita a udržitelnost jsou klíčem k vizi digitálních knihoven schopných vzájemné komunikace. Digitální knihovny, jež dodržují společně dohodnuté standardy a protokoly, zlepšují rozšiřování a zpřístupňování znalostí v celosvětovém měřítku.

Provedení Manifestu

IFLA vybízí vlády států, mezinárodní vládní organizace a sponzory, aby uznaly strategický význam digitálních knihoven a aktivně podporovaly jejich rozvoj. Příspěvky k rozsáhlým programům digitalizace slouží k tomu, aby byly zdroje informací z kultury a vědy k široce přístupné a aby napomohly trvale udržitelným národním a mezinárodním iniciativám v oblasti digitálních knihoven.

Pro překonání digitální bariéry a zajištění udržitelného přístupu je zapotřebí přijmout specifické zákony a poskytovat finanční podporu ze strany vlády státu i územní správy. Jakákoli dlouhodobá strategie musí mít za cíl překonat digitální bariéru a posílit rozvoj vzdělání, gramotnosti, kultury a – především – zajistit přístup k informacím.

Z úsilí o překlenutí digitální bariéry rovněž vyplývá nutnost, aby příslušné odpovědné instituce svými opatřeními začlenily informační gramotnost do vzdělávacích programů a rozšiřovaly povědomí o tom, že mnoho hodnotných informací z minulosti neexistuje v digitální formě.

IFLA vybízí knihovny ke spolupráci s jinými institucemi z odvětví dědictví v oblasti kultury a vědy, aby poskytovaly bohaté a rozmanité digitální zdroje na podporu vzdělání a výzkumu, turistiky a kreativního průmyslu.

Konzultace s nositeli práv a jinými zainteresovanými stranami má základní význam. Je zapotřebí, aby tvůrci a realizátoři digitálních knihoven konzultovali v plném rozsahu s komunitami původních obyvatel, jejichž hmotné a nehmotné kulturní dědictví je navrženo digitalizovat, aby bylo zajištěno respektování jejich práv a přání. Realizace digitální knihovny musí rovněž podporovat rovnost přístupu k jejímu obsahu tím, že vyhoví specifickým potřebám osob se znevýhodněním.

Je třeba, aby odpovědné instituce si byly vědomy, že aktivní plánování digitálních knihoven na jakékoli úrovni (národní, regionální a místní) má zahrnovat následující záležitosti:

- Vyškolený personál
- Náležité budovy a vybavení
- Integrované plánování pro knihovny a archivy
- Finanční zdroje
- Stanovení cílů

Národní e-strategie doporučené Světovým setkáním na nejvyšší úrovni o informační společnosti² mohou vytvořit pevnou základnu pro plánování digitálních knihoven.

Upravená verze schválena Řídící radou IFLA
prosinec 2010

¹World Summit on the Information Society, 2nd phase, Tunis 2005: 'Agenda for the Information Society', paragraph 93.

²Viz: World Summit on the Information Society, Geneva 2003: Plan of action, Action line C1, paragraph 8; Tunis 2005, 'Agenda for the Information Society', paragraph 90.